

SENSATIONSPRESSENS LÆSERE - LÆSERNES SENSATIONSPRESSE

Af Allan Nørgård Andersen og Poul Erik Nielsen

De fleste har en mening om, hvorfor andre læser voldsstoffet i Ekstra Bladet og BT, men kun de færreste har en forklaring på, hvorfor de selv gør det. - Og mange læser det overhovedet ikke!

Det er disse modsætningsfyldte forhold, vi hovedsageligt har interesseret os for i et flerårigt projekt om sensationspressen, og det gør vi stadig.

Vi kan præcisere dette nøjere: hvad er det for oplevelser læserne får i forbindelse med læsningen? Og hvilke forhold har disponeret dem for netop denne reception? Disse spørgsmål vil ikke blive besvaret fyldestgørende i det følgende, men det er vores agt at vise, hvordan vores arbejde henimod en besvarelse konstant er stødt ind i metodiske og teoretiske problemer, der samtidig har rejst en række spørgsmål i forbindelse med centrale dele af den hidtidige massekommunikationsforsknings analyser af læsernes reception.

Derfor vil denne artikel i vid udstrækning også kunne læses som led i en teoretisk afklaring af, hvordan man begriber og analyserer receptionen af medieprodukter.¹

"Skal det være os?" "Kærlighedskaruzellen"

Hver uge har både Ekstra Bladet og BT fire sider med kontaktannoncer, ca 40 til 60 annoncer pr gang. Der er tale om en formidling på et 'horisontalt niveau': fra læser til læser. Det overvældende flertal af kontaktannoncerne er skrevet med henblik på etableringen af et stabilt parforhold i kernefamilieregi. Det er stabilitet, tryghed

og flugten fra ensomhed, der er i focus, hvorimod sex synes at have en begrænset betydning. Dog er der, ikke mindst i Ekstra Bladet, også annoncer, der lægger vægten på det seksuelle og da ofte med bizarre seksuelle ønsker. Annoncerne, der tilsyneladende kun i begrænset omfang redigeres af bladene, er således en måde, hvorpå læserne med kontaktproblemer på 'egne præmisser' kan komme i kontakt med et stort antal læsere. På baggrund af oplysningerne i annoncen er det så muligt at reflektere, hvis det har interesse.

Vi vil nu komme med et uddrag fra et interview, der viser en mulig reception af disse kontaktannoncer.

Arne - Ja det/ det er lissom, at jeg læser de her kontaktannoncer øh/ jeg skal simpelthen se, hvor idiotisk det kan være. Jeg læste sådan en kontaktannonce der, hun var øh 45 år og havde fået 7 børn, og hun ku ik forstå, at hun ik ku få en 30 årig fyr, for det havde hun haft en gang, flot fyr selvfølgelig, ik altså øh/så har jeg noget at grine af en hel time (griner). Og hun var meget ungdommelig (griner). Jeg synes, det er fedt sådan noget. Hold kæft, det er dagens grin. Jamen det er da helt i orden, der er sådan nogen kontaktannoncer for folk, det synes jeg, det er fedt, men/der er altså osse nogen, de skal både ha, en der er/

Interviewer - /de skal ku' ret meget.

Arne - Ja altså/ nej det var den allerværste, jeg nogensinde har læst. Der var ti linier med, at han sku ha øh (pause) vide øh/ ha sin egen mening og alt muligt. Men så nederst så skulle han altså være højreorienteret og så videre. Det var sago-mele-mig en hel spalte igennem hele avisen. Så bagefter så skulle han passe ind i hendes, men først så skulle han bare være sin egen person, og det var lissom, det kolliderer hele tiden, og det var skide-skægt (griner). Det var et stort sammenstød og være ham (griner). Det ku man ik klare sådan i en person. Der sku en ti stykker til for at leve op til alt det.

Vi ser her et eksempel på, hvorledes der er et brud mellem førnævnte ganske vist ufuldstændige analyse af kontaktannoncerne og nærværende læsers konkrete reception. Analysen forudsage en reception svarende til afsenderens intentioner, men den bliver modsvaret af en på forhånd styret reception, der opfatter annoncerne som ren underholdning, som små komiske scener, hvor det ikke drejer sig om personer med kontaktproblemer, men i stedet om (ufrivillige) klovne i manegen.

Det er eksempler af denne karakter, hvor der ikke er nogen entydig kausal sammenhæng mellem vores indholdsanalyser og de læseroplevelser, vi kender fra interviews og fra os selv, som har fået os til at ændre tilgangsvinkel til analyserne af receptionen. Vi har flere gange stået overfor det problem, at det var vanskeligt

at påvise sammenhængen mellem vores generelle forestillinger om mediernes funktionsmåde og så disse individuelle læseres faktiske forholdene sig til aviserne. Det var i vidt omfang vanskeligt at se det identiske i de forskellige læseres reaktioner. Derfor vil vi fastholde, at der altid er en individuel dimension i receptionen, at receptionen udspiller sig som en dialektisk proces mellem den individuelle læser og det konkrete produkt.

Vi tager dermed afstand fra de analyser af massemediers funktion, der reduktionistisk lader det forhold, at en gruppe mennesker er bestemt i deres relation til samme medie i en identisk situation, medføre, at man forudsætter, at deres reaktion på medieindholdet er ensartet. Man er altså tilbøjelig til at antage, at de oplevelsesmæssige kvaliteter, der afsættes af det kommunikerede medieindhold, vil være stort set identisk hos samtlige recipienter, og dermed lader medieindholdet have determinerende betydning for receptionen.

En forudsigelig indvending mod vores tilgangsvinkel er risikoen for at ende i den rene og skære individualisme, fikserende på det i princippet - indenfor massekommunikationsforskningen - uinteressante enkelttilfælde. Det er der selvfølgelig en reel fare for, og det må vi være opmærksomme på. Men samtidig er det indiskutabelt, at den daglige læsning af Ekstra Bladet og BT foretages af over en million forskellige individer. En begribelse af receptionen kræver en strukturel og indholdsmæssig analyse af det konkrete tilfælde, først hermed vil det være muligt at få en nuanceret forståelse af, hvordan ét bestemt medieindhold fx. en bestemt artikel kan fascinere hundredetusinder af forskellige individer.

Som en første og overordnet afgrænsning fra den rene og skære individualisme vil vi understrege den konkrete receptions samfundsmæssige afhængighed, der kan siges at være dobbelt, dels pga. produktets (avisen mm) samfundsmæssige karakter og dels i kraft af det samfundsskabte individ. Vi kan i forlængelse af dette uddybe vores forståelse af receptionen: Den udspiller sig som en dialektisk proces mellem den individuelle læser betraget som samfundsskabt individ og det konkrete samfundsskabte produkt.

Dette må dog ikke foranledige nogen til at tro, at det overhovedet er muligt på baggrund af teorier om de samfundsmæssige forhold at slutte sig til receptionen.

Det er det ikke. Der er lavet utallige fejlagtige analyser, der er styret af teorikonceptionen, og dermed har mistet sensitiviteten overfor det konkrete produkt og de individuelle oplevelser.²

Receptionen

Det er ikke vanskeligt at forstå baggrunden for, at medieforskerne som regel enten tager udgangspunkt i denne særlige film, denne konkrete avisartikel eller netop denne reklame, mens modtagerne fortøner sig i deres konkrete individualitet og i stedet fremtræder som en grå masse, der er serielt organiseret i forhold til mediet. Eller udelukkende på baggrund af en teoretisk afklaring af kapitalismens lovmæssigheder og individernes livsvilkår afleder mediernes funktionsmåde. Det er disse tilgangsvinkler, der er umiddelbart tilgængelige. Medierne sender konstant en strøm af velegnet analysemateriale, kritikken af den politiske økonomi har afdækket kapitalens lovmæssigheder i abstrakt form, og psykoanalytisk orienterede socialpsykologiske teorier har afdækket individernes samfundsmæssige afhængighed. Men større betydning omend i det skjulte har teoritraditionens fastholdelse af entydighed i analyserne - at det er muligt at lave den 'korrekte' alment gyldige analyse. Det har betydet udgrænsning af de individuelle oplevelsesaspekter. Og det har begrænset medieforskningens udviklingsmuligheder.

Overfor dette står så det reelle problem, at receptionen ikke umiddelbart fremtræder i en form, der gør den tilgængelig for en analyse, da det jo drejer sig om de perceptiv, kognitive og emotionelle processer, der udspiller sig i hovedet og kroppen på læseren ved mødet med mediet. Principielt må denne reception siges kun at være tilgængelig ved hjælp af en gennemført psykoanalyse af den enkelte læser, noget der selvsagt ikke i praksis er nogen farbar vej for medieforskningen. Det er således forbundet med metodiske vanskeligheder at få fod på, hvad der sker under receptionen, da denne foregår på et formidlingsniveau mellem læser og avis. De muligheder, vi har, er på forskellig vis at tilnærme os receptionen ud fra de faktorer, der har indflydelse på den dialektiske proces, læser (individ) og produkt (samfund). Vi må derefter vurdere, i hvilken udstrækning resultaterne reelt afdækker receptionen strukturelt og indholdsmæssigt.

En analyse af receptionen - hvad der sker, og hvorfor det sker - skal ideelt set indeholde 3 delanalyser.

1. En analyse af avisen (produktet). Det væsentligste i denne sammenhæng er, at analysere produktet i den konkrete form det fremtræder overfor læseren, således at det inddrages, i hvilket omfang læseren er i kontakt med avisen. Produktet (avisen) får altså varierende karakter afhængig af læsesituationen. Det bærende element i arbejdet er (fortsat) artikelanalyser, men det kræver en ændret analysemetode, der er åben for differentierede oplevelsesaspekter (eksemplificeres senere). Og i forbindelse med oplevelsesaspektet er det vigtigt at være sensitiv overfor kvaliteterne ved netop det produkt, der 'bedst' tilfredsstiller individets behov, for det er karakteren af denne behovstilfredsstillelse, vi primært ønsker at begribe.

2. En analyse af læseren (individet). For at afdække hvorledes individet er disponeret for den konkrete reception, er det nødvendigt at analysere to forhold: Dannelse af de individuelle psykiske strukturer og de objektive livsvilkårs aktuelle tryk - bredt forstået. Da det ikke i denne artikel er overkommeligt at demonstrere nogle af disse analyser, vil vi her kort præcisere vores teoretiske anknytningspunkter og præsentere nogle centrale begreber, som bruges i resten af artiklen. Omkring dannelsen af de psykiske strukturer knytter vi an til Lorenzer³, der med udgangspunkt i psykoanalysens praksis opererer med en interaktionspsykologi, der fastholder socialisationen til de psykiske strukturer på et formidlingsniveau mellem individet og samfundet. Det sker i en dialektisk proces mellem de samfundsmæssige forhold repræsenteret ved moderen og barnets "indre natur". Lorenzer tager altså sit udgangspunkt i mor barn dyaden. Det samspil der udvikler sig mellem mor og barn kalder Lorenzer for en bestemt interaktionsform, her foregår barnets første socialisering til en menneskelig praksis. Med tiden vil denne interaktionsform opnå at inddrages i sproget, således vil begrebet 'mor' for barnet komme til at stå som symbolet for den form for praksis, der ligger i denne bestemte mor barn dyade, og der er nu tale om en symboliseret interaktionsform.

Dette symbol er altså forbundet med et bestemt indhold, men hvis der senere hen opstår en situation, hvor moderens adfærd afviger fra den, som barnet vil forvente, fx. fordi hun optræder på en truende eller ukærlig måde, så vil barnet hverken være i stand til at forbinde dette med det oprindelige symbol eller i stand til at udholde

den konfliktfulde situation, det vil istedet fortrænge situationen til det ubevidste. Den konfliktfulde interaktion desymboliseres, og derved dannes en kliche. Når Lorenzer siger, at den desymboliserede interaktionsform medfører dannelsen af en kliche, er det for dermed at angive tendensen til, at situationens fortrængte indhold med påfølgende vanskeligheder med at finde en adækvat praksis også fremover risikerer at gøre sig gældende i lignende situationer, der vil vise sig en klichereaktion.

Ved at desymbolisere situationen mister individet muligheden for offentligt sprogligt at kommunikere det konfliktfulde indhold, at bearbejde det, med risiko for fremover ikke at kunne reagere adækvat i lignende situationer. Problemet er, at det oprindelige symbol for interaktionen, nu på en vis måde bliver falsk: En mor er faktisk ikke altid kærlig, men symbolet mor udtrykker alligevel noget altid kærligt. Sensationspressen kan spille på det spændingsforhold, der opstår, når dette alment accepterede symbol for en bestemt interaktionsform pludselig negeres fx. af "Mor smider barn i havnen" - dermed kan der også knyttes an til læsernes såvel symboler som klicheer.

Et vigtigt forhold er, at i følge Lorenzer udløses klichereaktionerne af sceniske arrangementer, der har interaktionselementer, der er overensstemmende med en "originalhændelse", hvor klicheen blev dannet. Som det vil vise sig tilbyder sensationspressen i vid udstrækning netop sådanne sceniske fremstillinger, som vil være velegnede til at udløse klicheerne. Et problem, der følger af dette, er, at læsernes reaktioner på, hvad der står i avisen, ofte kan antages at være klichereaktioner - dvs. at betingelserne for deres reaktioner ikke sprogliggøres, og dermed heller ikke bliver bevidste. Som vi senere vil vise, må det antages at være derfor, at læserne ofte har omfattende vanskeligheder med overhovedet at redegøre for, hvad der motiverer deres interesse for og reaktion på avisernes indhold.

Hvad der her er illustreret med udgangspunkt i mor-barn dyaden, det er principielt identisk med al øvrig dannelse af symboler i individets liv.

Omkring de objektive livsvilkår fastholder vi, at de samfundsmæssige forholds påvirkning af individerne er formidlet gennem konkrete interaktioner. De aktuelle livsvilkår vil altid påvirke individet i en dialektisk proces med de gennem

livshistorien dannede psykiske strukturer. Det svarer nøjagtig til avisens påvirkning i forbindelse med receptionen. Det er altså ikke nok at analysere de objektive samfundsmæssige forhold, og derefter logisk aflede de subjektive strukturer hos en større gruppe. Men på den anden side iagttager vi en stor grad af ensartethed i reaktionsmåderne, der bunder i en samfundsmæssig formidlet oplevelsesmæssig fællesnævner - primært familieinstitutionen. Denne ensartethed bliver tydelig i sammenligningen med fremmedartede kulturer. Udover det specifikt individuelle i reaktionsmåderne, er der også køns-, lag-, klasse-, alders- og geografisk specifikke karakteristika, der viser receptionens afhængighed af individets objektive livsvilkår.

Omkring de objektive livsvilkårs tryk er det vores grundanskuelse, at den civilisationsproces, der er tale om, er modsætningsfyldt. Der er på samme tid tale om emancipatorisk udvikling af behovene og en udhuling af de menneskelige egenskaber i forbindelse med tilpasningen til primært produktionssfæren. Vi vil fastholde at senkapitalismen indeholder en tendens til forarmning af hverdagslivet. De objektive livsvilkårs tryk har generelt en karakter, der kræver en indordning under social integrative normer. Resultatet af dette tryk er en tendens til fjendtlighed i de mellem menneskelige relationer og perverterede former for individuelt oprør - selvmord, alkoholmisbrug mm. Det er i denne sammenhæng, receptionen af sensationspressen skal indtænkes. Vi vil kort påpege et resultat af vores tidligere analyser. Det viser sig, at den væsentligste faktor i en kategorisering af sensationspressens læsere er urbaniseringsgraden. Det er, hvor civilisationsprocessen er mest fremskreden, sensationspressen primært læses.⁴

Til sidst vil vi vise et eksempel på, hvorledes de objektive livsvilkår konkret indvirker på receptionen. Arne siger i forbindelse med en voldsartikel følgende:

- Årh jo, men det skal man ha med, fordi øh/ man kommer hjem ik, og man skal lige ha sine tre kvarter ik, hvor man sådan lige tar en slappert. Kan godt li det i hvertfald. Sådan lige omstille sig, og får sin kaffe og en bid brød og sådan når man kommer hjem, og så ja så må det godt være spændende. Der må godt være noget med noget der sker noget i. Action.

Her ser vi eksplicit og i konkret form, hvorledes fysisk (og psykisk) opslidende arbejde er bestemmende for receptionen. Samtidig får vi også en indsigt i receptionens betydning for omstillingsprocessen mellem arbejde og 'fritid'. Arne

opererer med tre niveauer: Før, under og efter receptionen. Det vil være forkert at tillægge receptionen determinerende betydning for denne proces, men han må have en erfaring om, at der gennem receptionen sker en ændring af hans psykiske (og fysiske) tilstand.

3. Så vidt det er muligt en analyse af den konkrete reception - interview og interviewanalyse. Vi var ovenfor inde på, at den konkrete reception principielt kun kan blotlægges ved hjælp af en psykoanalyse. I sin radikale formulering står dette fast, men gennem interviews af læsere er det i nogen grad muligt at kaste lys over receptionen.

Vi har i forbindelse med projektet lavet interviews af læsere.⁵ Intentionen bag vores undersøgelser har været at lave dybdeinterviews - en betegnelse, der udtrykker vores ønske om at komme ned under overfladen af læsernes bevidsthed om deres egen læsning. Denne metode blev valgt ud fra en vished om, at læserne ikke selv kunne benævne, hvad der konstituerede fascinationen af fx. voldsstoffet. Vi forsøgte at få interviewofferet til at plumpe i og indirekte afsløre forhold, som han eller hun ikke ville eller kunne have udtalt direkte. I hvilken omfang intentionen er indfriet, det er vanskeligt at afgøre, vi har selv mange kritiske indvendinger mod det producerede materiale. De største svagheder bunder så afgjort i manglende fortrolighed med at lave interviews. Men der er også metodiske uklarheder.

Det kan være vanskeligt at afgøre, hvilken status interviewene har. Det var på forhånd klart, at de ikke kunne bruges som egentlig dokumentation af holdbarheden af vores teoretiske begribelse af læsningen. Interviewene er selvsagt for få til, at de på nogensomhelst måde kunne tilskrives statistisk signifikans. Kvalitativt betragtet er der altså tale om alt for begrænset materiale, til at man ville kunne udsige noget generelt om forholdet mellem læserne og aviserne. Men når dette er sagt, vil vi fastholde, at interviewene i praksis har haft afgørende betydning i vores arbejde. Det er primært dem, der har åbnet vores øjne for de helt specifikke, individuelt formidlede ikke reducerbare oplevelseskvaliteter, der gør sig gældende under læsningen. Derudover har de henvist vores opmærksomhed på de almene betingelser for læsningen, og de deraf følgende begrænsninger nøje. Vi må hele tiden have for øje, at psykoanalysen er den eneste metode, der med rette kan

forventes at kunne tilvejebringe den fuldstændige erkendelse af det, vi søger, en indholdsmæssig blottæggelse af de ubevidste følelsesmæssige rørelser hos læseren.

Indholdsanalyser

Mange af de indholdsanalyser, der er blevet lavet af sensationspressen, har haft store problemer med at rumme det åbenlyst modstridende indhold, der er i aviserne, dels mellem de forskellige stofkategorier, men også indenfor de enkelte kategorier. Hvordan kan man analysere en artikel om voldtægt, der tilsyneladende er loyal overfor kvinden, samtidig med at "side-9 pigen" eller "BT-pigen" smiler til læseren? Hvordan skal man placere Ekstra Bladets kritik af pampere og magtmisbrug, når de samme dag støtter den magtfulde Weidekamps slagting af beboerindflydelse osv. osv.

Det er muligt at afdække ideologiske brokker i både Ekstra Bladet og BT. For Ekstra Bladets vedkommende er der forskellige værdisystemer - magt, kompetence og ideer.⁶ Men det er værdisystemer, der ingenlunde er entydige. Magt bliver let til magtmisbrug. Ideer kan så let som ingenting latterliggøres gennem marginalisering. Og oveni det kommer der en individopfattelse, der viser "mennesket har en dobbeltnatur, - en civiliseret facade og et underliggende dyrisk driftsliv, der, når lejlighed byder sig, vil bryde frem og styre handlingerne til egoistisk fordel."⁷

BT er måske en smule mere ensartet på det politiske stofområde, hvor bearbejdningen stadig journalistisk traditionelt er rettet mod den offentlige mening. Men også i BT krakelerer entydigheden specielt omkring inddragelsen af volds- og konsumstoffet.

Det har værdi for medieforskningen generelt at få afdækket disse indholdsmæssige forhold i deres kompleksitet. Det må vi dog afstå fra i denne sammenhæng, idet vi lægger vægten på mediernes funktionsmåde i forbindelse med receptionen. Men i forbindelse med receptionen slår de indholdsmæssige modsætninger selvfølgelig konkret igennem, uden det nødvendigvis befordrer en refleksion hos læserne.

Mediernes funktionsmåde skal der ændrede analysemetoder til at afdække. Det er ikke tilstrækkeligt at påvise den overfladiske - men ikke uvæsentlige - sammenhæng

mellem avisernes lay-out (store overskrifter og de korte artikler) og det forhold, at aviserne ofte læses, imens man har en kort pause (på arbejdet og i bussen). Problemet består i sin radikalitet i at forstå, hvilke psykiske processer, der gør sig gældende under læsningen, at forstå karakteren af den tilfredsstillelse der opnås ved at læse om mord, en tilfældig narkomans hændelige død og lignende. Altså: Hvad konstituerer fascinationen af artiklernes indhold?

Vi vil nu opfordre dig til at læse følgende Ekstra Blads artikel hurtigt igennem -som om du læste den i Ekstra Bladet.

- 1 Hovedrubrik: STEDFAR JOG KNIV I 14-ÅRIG EFTER SKÆNDERI
- 2 Underrubrik: IMENS HAVDE HUSTRUEN OG TO ANDRE BØRN SØGT
- 3 TILFLUGT I ET BADEVÆRELSE.
- 4 Indledende manchete: Få minutter efter, at to drenge havde overmandet
- 5 deres stedfar og aftvunget ham et løfte om ikke at slå på deres mor, blev
- 6 den ene af politiet fundet bevidstløs med et knivstik i brystet i familiens
- 7 lejlighed i Hvidovre.
- 8 Brødtekst: Forinden havde politiet lagt stedfaren i håndjern og fået
- 9 'løsladt' hustruen og drengens to søskende fra badeværelset, hvor de
- 10 havde barikaderet sig. De troede, det var lykkedes den 14-årige at
- 11 flygte fra lejligheden, da faderen efter et ægteskabeligt skænderi løb
- 12 truende rundt og huggede en køkkenkniv i døre og møbler. Men
- 13 betjentene fandt sønnen livløs og 'rallende' bag en dør.
- 14 Drengens ene lunge var perforeret og kniven havde været blot een
- 15 centimeter fra at ramme hjertet. Han har været i overhængende
- 16 livsfare, siges det fra hospitalet, hvor drengen er blevet opereret og nu
- 17 er udenfor livsfare.
- 18 Mellemrubrik: JAGET RUNDT.
- 19 Forskellige slagmærker på en kølle og et bordben tages af kriminalpolitiet
- 20 som tegn på, at drengen har forsøgt at værgе for sig, inden faderen
- 21 ifølge sigtelsen fik hugget kniven på 30 centimeter i hans bryst.
- 22 - Det har jeg hørt om fra politiet. Men det siger mig ikke noget. Jeg kan
- 23 ikke huske det, sagde den 36-årige stedfar, arbejdsløs bryggeriarbejder
- 24 siden efteråret, igår i et grundlovsforhør, hvor han blev sigtet for
- 25 forsøg på drab og ikke protesterede mod dommerens fængsling.
- 26 Vicepolitimester Niels Søndergaard understregede at politiets iagttagelser
- 27 i lejligheden svarer ret nøje til hustruens og to af børnenes forklaring,
- 28 men det har ikke været muligt at få tilladelse til at afhøre drengen på
- 29 14 år og få hans version.
- 30 Mellemrubrik: PÅ VÆRTSHUS.
- 31 Opstarten på den blodige familietragedie var mandens besøg på værtshus
- 32 samme dag. Hustruen - parret er separeret, men bor fortsat sammen -
- 33 havde sendt manden i byen for at gøre indkøb om formiddagen. Manden
- 34 mødte nogle 'venner', og de enedes om at få en lille en på værtshus. Den
- 35 ene blev til flere og hen under aften fandt hustruen ham på det
- 36 pågældende sted og spurgte om 'det ikke snart var på tide ...'
- 37 - Hun var lidt utilfreds og vi skændtes på hjemvejen, fortæller manden og

- 38 siger, at han var lidt påvirket.
 39 Men fra det øjeblik han trådte ind i lejligheden og til det øjeblik politiets
 40 håndjern klikkede, har han et næsten totalt black-out.
 41 - Det har jeg haft nogle gange efter en trafikulykke i 73! Han svarede
 42 således benægtende, da anklageren oplyste ham om, at han var begyndt
 43 at slå på hustruen, at hun havde værget for sig med en brødkniv, at
 44 drengene på 14 og 16 år var gået imellem dem og havde 'fået lagt ham'
 45 ned på gulvet.
 46 - Jeg husker kun, at børnene var på ryggen af mig, sagde manden.
 47 Mellemrubrik: 12-ÅRIG SLOG ALARM.
 48 At datteren på 12 år bagefter havde set ham hente en kniv i køkkenet og
 49 havde fået ringet efter politiet, før hun og moderen sammen med den
 50 ældste søn havde lukket sig inde på badeværelset, hvor en kniv senere
 51 borede sig ind i døren flere gange udvendig fra, huskede manden ikke.
 52 - Jeg husker intet. Jeg ved det ikke, parerede han på anklagerens mange
 53 spørgsmål.
 54 Vicepolitimesteren kunne endelig oplyse, at et vidne havde set en kniv
 55 blive smidt ud ad køkkenvinduet af en voksen mand før politiet kom.
 56 Kniven var tilsølet i blod.
 57 Den 36-årige blev fængslet for 14 dage 'med særlig grund sigtet for forsøg
 58 på manddrab'.

Inden du fortsætter med at læse vores analyse, tænk lidt over, hvad du oplevede, og hvad der stod i artiklen uden at vende tilbage til artiklen. Mange tak.

Analysen af artiklen

Ekstra Blads artiklen er fra d. 11.2.81, den var placeret på side 3 og er skrevet af Frøsig. Det første, der møder læseren, er hovedrubrikken, den har indflydelse på resten af læsningen (Vi ser i denne sammenhæng bort fra tekstens relation til resten af avisen). Rubrikken indeholder flere betydningselementer, hvor det centrale er "JOG KNIV I". Det er en voldelig handling, der konnoterer kraft og intentionalitet. "STEDFAR" og "14-ÅRIG" angiver den sociale relation mellem gerningsmand og offer. Gerningen placeres straks i familieuniverset. Derudover er der mulighed for koblingen til myten om den onde stedfar. "EFTER SKÆNDERI" angiver kronologi og en årsagssammenhæng. Ganske vist en mystificerende årsag, idet "JOG KNIV I" ikke er nogen logisk følge af skænderi.

På baggrund af hovedrubrikken er en række følelsesrige temaer anslået og scenisk fremstillet. De enkelte læsere reagerer forskelligt på dette. Lad os forestille os en læser med følelsesmæssig engagement i beslægtede forhold: Faderen, der til tider er dødtræt af det kværulerende barn, som han til tider (ubevidst) har haft lyst til at

slå (ihjel) - han kan i fantasien få afløb for sine indestængte aggressioner ved at gennemleve handlingen (klichereaktion). På den anden side fastholdes han ikke nødvendigvis i scenen som voldsmand, idet en afgrænsning til den onde stedfar placerer handlingen udenfor hans eget aktionsfelt. Han er jo hverken ond eller stedfar. Andre læsere kan opfatte sig selv i offerpositionen, enten direkte eller indirekte som 'tilskuer' (mor) til opgør i familien.

Vi har udfoldet nogle mulige reaktioner udelukkende på baggrund af hovedrubrikken for at tydeliggøre den umiddelbare sammenhæng mellem tekstdel og oplevelse, og fordi rubrikkens indhold har stor betydning. På den anden side er der ingen tvang i oplevelserne.

I den følgende analyse af dele af artiklens brødtekst kan vi ikke påpege forskellige oplevelsestilbud i samme omfang. Nærværende præsentation af analysen er stærkt beskåret i forhold til den oprindelige - men princippet for analysen skulle dog stadig fremgå.

Manchetten (1. 4-7). Passagen her rummer en beskrivelse af begivenhedsforløbet, eller rettere dele af dette forløb, idet dramaets højdepunkt er udeladt, nemlig den situation hvor den ene dreng stikkes ned. Der er altså et spring i kronologien. "Få minutter efter" medvirker til at fortætte handlingen i tid. "aftvunget ham et løfte" angiver, at drengene på dette tidspunkt havde overmagten. Stedfaderens mandighed er truet, hvilket jo er 'katastrofalt'. I det hele taget må det vække blandede følelser hos læserne (forældre), at drengene involverer sig i forældrenes skænderi og endog tiltvinger sig magten. Selvom de også må anses som modige og loyale overfor deres 'rigtige' mor. Men magten glider dem af hænde, hvilket alt efter synsvinkel konnoterer 'hovmod står for fald' eller de 'modige drenges (børns) naive mangel på indsigt og ubegrundede tillid til stedfaren'. "I familiens lejlighed" forankrer nok engang begivenheden i intimssfæren, mens "i Hvidovre" dels for nogle læsere kan gøre dramaet geografisk nærværende og i almindelighed kan understrege artiklens sandhedsværdi og virkelighedskarakter.

(1. 8-10). Indledningen af denne passage med "Forinden" forankrer den kronologisk i forhold til den ovenstående forløbsbeskrivelse. Umiddelbart vil man placere det forløb, der nu beskrives som liggende før det, der netop er beskrevet, men det ville blive til 'forinden få minutter efter at ...', hvilket umiddelbart er vanskeligt at

percipere. Det kræver et vist arbejde at placere arrestationen og 'løsladelsen' i forhold til det ovenstående. 'Løsladt' sætter bladet selv i gåseøjne, fordi det er en bevidst valgt metafor, der relaterer sig til mandens anholdelse som modsætning hertil. Vi har altså i den forrige passage og den nærværende hørt, at de, der havde magten (drengene), blev stukket ned, at den, der så havde magten (stedfaren), bliver anholdt, og at de, der var spærret inde, bliver løsladt. Altså hele tiden en omvendning og negation af de impliceredes situation. Dette forstærker indtrykket af kaos, dramatik, uoverskuelighed såvel for de implicerede som for læseren.

(1. 22-25). Her karakteriseres den 36-årige stedfar socialt, "arbejdsløs bryggeriarbejder siden efteråret". Artiklen bruger ikke selv disse informationer til noget i det følgende, men det forhindrer ikke reaktioner som: 'Ja der kan man se, hvad de arbejdsløse er for nogle størrelser'. 'Ja der kan man se, hvordan arbejdsløsheden kan drive folk til desparation'. Og i forhold til bryggeriarbejdet: 'Han er sikkert en fortrukken stodder'. Men disse forhold kan naturligvis også passere ubemærket for læseren.

(1. 31-33). Med valget af udtrykket "Opstarten" antydes, at de konflikter, der fremkaldte dramaet, skal søges samme dag, at det er forholdene omkring værtshusbesøget, der er årsagen og ikke blot katalysatoren. Ganske vist forekommer det måske korrekt at betragte hændelserne på selve dagen som den konkrete 'opstart', men det synes, at samme dags hændelser behandles urimeligt grundigt i forhold til den historie, der må have gået forud for dagens begivenheder.

Nogle vil måske således forstå det som om, at dagens hændelser betinger dramaet, men igen: Receptionen afhænger af læseren.

Et indskud som: "Hustruen - parret er separeret, men bor fortsat sammen - .." giver mulighed for en mere dybtgående forståelse. Selvom det ikke er prioriteret særlig højt i artiklen - det ser nærmest ud til kun at være medtaget for at korrigere ordet "hustruen". Alligevel indicerer dette indskud jo, at det ikke er noget nyt med problemer i dette forhold, og nogle læsere vil måske bide mærke i dét, og tænke: 'Nå dette er altså det foreløbige højdepunkt i en længere række af konflikter, siden de er separerede.' (Indskuddets "men" antyder det usædvanlige heri). Eller 'når de bor sammen efter separation, så skal det da gå galt.' Indholdet af indskuddet må

betragtes som en væsentlig information til forståelse af dramaets baggrund - men det er særkt underprioriteret i artiklen, nogle læsere vil bemærke det, andre ikke - artiklens prioritering behøver ikke være læsernes.

(1. 33-36). Udtryk som 'venner', "... de var enige om" og "få en lille en" konnoterer gemytlighed. Det talesprogsagtige i disse vendinger kan medvirke til at fremkalde oplevelsen af værtshusbesøget som noget ordinært og dagligdags, men også for nogle som inferiørt og deklasseret. 'Nå ja det er jo, hvad der sker.' 'Ja sådan er mænd jo, upålidelige'. Og 'ja det er nogle kønne 'venner.'" Under alle omstændigheder indicerer disse vendinger tillige med den følgende sætning "den ene blev til flere" læsernes fortrolighed med situationen. 'Sådan går det jo ofte, det er der ikke noget mærkeligt i.'

Det er uklart, om sætningen "Hustruen spurgte om 'det ikke snart var på tide' ..." er citat. Imidlertid angiver prikkerne efter "på tide ...", at læserne selv kan fortsætte sætningen, altså at de også her er fuldt fortrolige med situationen, ja tit har oplevet noget lignende selv. Her forestiller vi os en kønsspecifik variation i receptionen (udover andre muligheder). Mænd: 'Ja er det ikke typisk, at de kvinder altid kommer rendende.' Kvinder: 'Ja er det ikke typisk, at man altid må holde mændene i ørerne.'

Det er vores opfattelse, at mandens værtshusbesøg langt hen ad vejen betones som noget dagligdags og ordinært, der lægger op til, at det da ikke er noget at hidse sig op over. Hvis denne opfattelse følges, forekommer kvinden noget hysterisk. For hvis mandens værtshusbesøg er helt og aldeles trivielt, bliver det først til en konflikt, når kvinden begynder at kritisere ham. Imidlertid kan hendes kritik ligeledes opfattes som trivielt og selvfølgelig, hvilket fortsættelsen vel også lægger op til. (1. 37-38). "Hun var lidt utilfreds, og vi skændtes på hjemvejen."

(1. 48-53). Dette afsnit er bemærkelsesværdigt og i en vis forstand absurd. Sætningens angivelige indhold skulle være at fortælle, hvad manden ikke husker (i øvrigt er mandens black-out udeladt af analysen). Men de forhold han ikke husker viser sig efter en nøjere betragtning at være sådanne, som han ingen mulighed har for at huske, idet det strengt taget drejer sig om andre menneskers oplevelser. Det han ikke husker er fx., at datteren havde set ham, og at datteren havde ringet til

politiet. Sætningen er næsten meningsløs at analysere i sit indhold, idet den logisk falder fra hinanden. Først følger vi datterens synsvinkel, så tilslutter vi os moderen og sønnen, der lukker sig inde på badeværelset, så optræder der en kniv, der borer sig ind i døren vel at mærke "udvendig fra", hvilket vil sige, at det er de indespærredes oplevelse vi følger. Sine forvirretheder til trods meddeler sætningen ganske vist forskellige ting: At datteren så .., at hun ringede .., at hun, moderen og den ene søn låste sig inde, og at de så en kniv bore sig ind. Af disse forhold havde manden, så vidt vi kan se, kun mulighed for at erindre de to sidste, men det er, ifølge sætningen, netop disse to ting, der ikke er sat i relation til hans 'huskeri'.

Artiklen er, som vist enkelte steder, decideret usammenhængende og uforståelig i sit indhold. Ligeledes viser der sig at være betydelige vanskeligheder med overhovedet at danne sig et indtryk af det kronologiske forløb i den omtalte begivenhed. Man kunne formode, at en artikel, der var disponeret på denne måde ville sætte alt for store krav til læseren med hensyn til at anstrenge sig for overhovedet at danne sig et indtryk af, hvad der var foregået. Det behøver imidlertid ikke være tilfældet. Da vi selv læste artiklen første gang, bemærkede vi overhovedet ikke de nævnte uoverensstemmelser og svagheder. Det var heller ikke tilstedeværelsen af disse, der motiverede os for at udvælge denne artikel som analyseobjekt. (Hvordan læste du artiklen selv?) Det var først senere under analysen, vi opdagede, hvilke særlige vanskeligheder der var forbundet hermed.

Hvis vi forudsætter, at denne artikel er nogenlunde typisk betragtet som Ekstra Blads artikel indenfor denne stofkategori (voldsstoffet), og vi ydermere fastholder vores viden om, at netop dette område er et af dem, der prioriteres højt af læserne⁸, så må analysen kunne danne baggrund for at udsige noget om, på hvilken måde læserne går til læsningen af sådanne artikler. I første omgang må vi kunne konkludere, at sådanne artikler ikke i synderlig grad er velegnede til at opfylde behov for reel faktaviden om den type begivenheder og forhold, som de omhandler. Det drejer sig ikke om at skabe sig et klart indblik i, hvad der er sket, men snarere om at få formidlet oplevelsen af, at der overhovedet er sket noget. Vi så bl.a., hvorledes de dybere liggende årsagssammenhænge kun parentetisk blev inddraget og uden en egentlig refleksion.

Den journalistiske fremstillingsteknik med den rodede komposition henter sin

begrundelse i det forhold, at der derved opnås en vis spændingsskabende dynamik i teksten. Et deskriptivt referat af begivenhedsforløbet og information om de forskellige biomstændigheder ville ikke være ligeså spændende som den anvendte teknik. Hvis vi skal resummere denne tekniks væsentligste elementer, så er det, udover det fremkaldte indtryk af fortættet dramatik, at der gennem artiklen tilbydes et hav af sceniske fremstillinger, hvori læseren i fantasien konstant har mulighed for at interagere. Scenerne veksler lynhurtigt mellem håb, fortvivelse, beroligelse og angst.

Dermed signaleres der et radikalt brud på det trivielle hverdagslivs kedsommelighed. I den analyserede artikel fremstår betydningen af dramatikken som modsætning til hverdagen med så meget desto større tydelighed, som artiklen selv markerer denne modsætning - at købe ind resulterer i drabsforsøg.

Man kunne forestille sig, at der dermed var lagt op til en kritik af det forarmede hverdagsliv, som jo af denne og lignende episoder afslører sig som en civiliseret fernis, der dækker over indestængte frustrationer. Der ligger en praktisk civilisationskritik i det forhold, at et indkøb kan resultere i vold. Men man kan sige, at der i artiklen ikke gøres noget manifest forsøg på at gribe denne systematiske sammenhæng mellem det forarmede hverdagsliv og volden. Latent er muligheden for en begribelse naturligvis til stede - det er jo derfor, at vi i denne analyse er i stand til at postulere sammenhængen. (Nærværende analyser udgør nogle af receptionsmulighederne, og som sædvanlig er det læserens forudsætninger, der er afgørende).

Den latente kritik af det forarmede hverdagsliv, der ligger i artiklen, amputeres samtidig indenfor artiklens rammer, idet bruddet med hverdagslivets rammer - de socialt integrative normer - har ekstreme følger. Det er ikke nok med, at den reelt ikke eksisterende familieidyl totalt undermineres, drengen er også livsfarligt såret. Det kan måske nok være befriende at få afløb for aggressionerne, men omkostningerne er for store. Resultatet bliver, at drifterne ubevidst raser i fantasien, mens man (fortvivlet) afskærmer sig fra den totale elendighed og stabler lidt familieidyl på benene, man sikrer sig en måde at overleve på.

Undervejs i denne analyse har vi altså forsøgt at forestille os den mulige reception af artiklen, og ydermere har vi bestræbt os på at fastholde, at spektret af

receptionsmuligheder er omfattende. Dermed har vi også søgt at skabe argumenter for, at den styring, mediet, i casu, artiklen udøver overfor læserens reception, er mere begrænset, end man i almindelighed forestiller sig.

Dette betyder jo imidlertid ikke, at artiklens udformning er ligegyldig. Der er nemlig tale om, at det netop er denne flertydighed, der udgør den kvalitet, der har så stor læserappel, som en Ekstra Blads artikel har. En artikel som den analyserede udøver nemlig ikke synderlig modstand mod de på forhånd etablerede holdninger og dispositioner, læseren møder op med. En selektiv opmærksomhed møder ingen modstand i artiklen, idet den muliggør adskillige ligeværdige afkodninger/fortolkninger. Vi kan præcisere, hvad der sker, ved at relatere det direkte til de psykiske processer. Gennem artiklens fremstilling af interaktioner og interaktionsmuligheder aktiveres fortrængte scener hos læseren - ubevidste processer sættes igang pr. refleks. Læseren knytter således ubevidst en forbindelse fra en scene i artiklen til en tidligere fra det egne liv fortrængt scene. Men inden dette ubevidste når frem til bevidstheden, er det forskudt til og dækket af artiklens symbolformidlende handling. Vi kan fastholde, at artiklen giver basis for friktionsløst fantasteri. Det afgørende bliver ikke om læseren får et sandfærdigt indtryk af det passerede, men derimod at læseren får lejlighed til at konstruere en forestilling om det passerede så detaljeret som muligt.

Men disse receptions muligheder fremkommer som følge af den formelle organisering af teksten. Det anfægter ikke, at indholdet af læserens fantasiformidlede forestilling om, hvad der er sket, står i et systematisk forhold til læserens virkelighed. Tværtimod - for først med denne præsentation bliver identiteten mellem artiklens verdensbillede og læserens total, da der ikke er noget, der tvinger læseren til en revision af sin virkelighedsopfattelse. Receptionen står blot ikke i noget systematisk forhold til den virkelighed, artiklen foregiver at omhandle.

Man må renoncere på et krav om objektiv sammenhæng - sammenhængen bliver subjektiv.

Men! Hvordan stemmer analysen overens med din reception af artiklen? Vi postulerer jo, at analysen kommer tæt på konkrete receptioner, på trods af at analysen ikke i tilstrækkelig grad er relateret til køns-, klasse-, lag-, alders- og

geografisk specifikke forskelle, eller til det specifikt individuelle, der er knyttet til den konkrete livshistorie, som vi ingen forudsætninger har for at afdække. Vi har altså ikke (systematisk) afdækket de ubevidste elementer i din reception, men påvist at følelsesmæssig engageret læsning må bunde i en individuel ubevidst bearbejdning af artiklen, eller rettere scener i artiklen.

Interview og interviewanalyser

Hvor lang tid bruger du på at læse avisen? Hvor lang tid har du læst den? o.s.v. Sådanne spørgsmål er uproblematisk i forbindelse med læserinterview. Man kan forvente, at interviewofferet giver nogenlunde korrekte oplysninger. Det bliver straks vanskeligere, når vi i interviewene kommer ind på spørgsmål, der vedrører tabuiserede områder eller er knyttet til forhold, læseren ikke er vant til at overveje eller overhovedet ikke kan sprogliggøre. Hvilke områder, der er tabuiserede, er meget afhængig af offerets (læserens) sociale tilhørsforhold, så det må inddrages som et selvstændigt betydningselement i hvert interview. De sociale forhold har også indflydelse på, hvorvidt offeret har ord for primært oplevelsesaspektet, men her gælder generelt, at oplevelsesaspektet i forbindelse med klicheerne (de fortrængte interaktionsformer) er sprogløse. Det er umuligt for offeret at benævne klicheernes oplevelsesaspekter. Det er ubevidste processer, der kun kommer frem til bevidstheden i formidlet form, ved at offeret til det symbolformidlede offentligt tilgængelige sprog har knyttet et privatssproglig indhold. (Det klassiske eksempel er Freuds sygehistorie om Lille-Hans' hestefobi). Det nærmeste, vi kan komme en afdækning af klicheerne, er at påvise, hvor der er brud på offerets sprogbrud - hvor de 'plumper i'. Herudover kan vi så konstruere nogle tænkelige sammenhænge, som i nogle tilfælde nærmest springer ud af bruddene, men en egentlig fyldestgørende indholdsmæssig afklaring af den klichestyrede reception ville kræve en psykoanalyse af den konkrete læser.

Et generelt problem er, i hvor vid udstrækning vi i interviewet er kommet ind på spørgsmål, der er knyttet til klichestyret reception. Der er det vores udgangspunkt, at alle - inklusive os selv - bærer et stort antal fortrængte scener (klicheer), der har indflydelse på receptionen. Hvorimod det delvis er tilfældigt, hvorvidt interviewet aktiverer nogle af dem i en grad, så det bliver synligt og analyserbart.

Interviewanalyse 1. Interviewoffer: Verner, 37 år, fra Esbjerg, udlært bagersvend, har arbejdet som svend i 15 år, har de seneste 5 år arbejdet som portør, gift, 2 børn 11-årig pige og 8-årig dreng, bor i 3-værelses lejlighed, har kolonihave, dyrker idræt, går på aftenskole og er fast BT læser.

Volds- og sexstoffet er tabuiserede stofkategorier, som han er betænkelig ved at indrømme læsningen af, og han har vanskeligt ved at snakke om sin egen oplevelse af stoffet. Han distancerer sig til stoffet med replikker som: "det bliver slået stort op", og det "har jeg nok læst". Han tillægger stoffet ringe betydning: "glemt det i morgen igen". Men han læser stoffet og lad os se på begrundelserne.

Verner - Ja, men det er jo nok ens nysgerrighed, der gør det der, når de begynder at skrive med store bogstaver, det altså indvolde frosset ned ik'os, jeg tror endda, han havde barrikaderet sig med seks syv låse på hans dør.

Nysgerrighed er en ofte brugt forklaring, men reelt er det jo indholdstomt, og forklaringen med de store bogstaver er uholdbar, for det er jo et fast træk i fremstillingsformen. Der eksisterer her et brud, der både kan føres hen til, at området er tabuiseret, og til at han ikke er bevidst om, hvad der fascinerer i indholdet. Resten af sætningen understreger den sidste forklaring, idet han her viser et detaljeret kendskab til artiklens indhold. Artiklen har sat sit præg. Her som andre steder i interviewet har vi understreget, at han læser artiklerne grundigt (detaljekendskab), hvilket er i modsætning til hans egne udsagn. Verner drages af voldsartiklerne, og det i højere grad end han synes om. Der er tale om uønsket dragning og frastødning på samme tid. Det er begrænset, hvad interviewet kan vise om denne dragning. Direkte adspurgt afviser han muligheden for identifikation med aggressoren, hvorimod han 'accepterer' identifikation med offeret. På et punkt kan det dog betvivles.

Verner - Jeg har læst den med øh/ der øh "Faderen der er sigtet for sex med datteren". Og efter hvad der står i avisen, så tror jeg ikke det passer.

Interviewer - At han har/

Verner - /han har haft det ja.

Interviewer - Ja er det noget med, at du læser det fordi, du selv har en datter eller hvordan.

Verner - Nok noget i den stil der med lidt interesse indenfor det der, man har jo/nu ikke så gammel jo men øh kun to år yngre ik.

I artiklen tager BT ikke stilling til faderens påståede samlejer med datteren, det

fremstår som påstand mod påstand. Men det var pigen, der anmeldte sagen, og sigtelsen opretholdtes, selvom faderen blev løsladt. Så det må blive en trossag hos læseren, hvis han vil tage stilling. Verners afvisning kan tænkes at bunde i en ubevidst kobling af scenen i artiklen til latente incestuøse drifttendenser, og hans afvisning af faderens skyld, skal dermed ses som udtryk for projektion. Til underbyggelse af den hypotese er det værd at bemærke, at Verner ikke benævner forholdets karakter - samleje, men nøjes med formuleringer som: "så tror jeg ikke det passer", og "Han har haft det ja". Endvidere viser han sproglig usikkerhed, efter interviewerens inddrager datteren. Men hvorvidt dette er en korrekt tolkning, har vi ingen mulighed for at afklare.

Verner - Øh jeg tror da nok, manden er psykisk syg eller sådan noget. Men han var jo osse medlem af en sekt, en missionssekt ik.

Interviewer - Jo en religiøs sekt.

Verner - Religiøs sekt hedder det ja. Og det er ikke normalt, det tror jeg ikke.

Verner forklarer her volden med psykisk sygdom og anormalitet. Herved kommer normaliteten til at fremstå som det positive. Samtidig med anormaliteten kommer til at fremstå som uhæmmet driftsudfoldelse - aggressioner og vold, hvorimod normaliteten fremstår som driftskontrolleret. De farer anormaliteten byder - jvf. offeridentifikationen - må man værges sig imod (også hvis de kommer fra en selv), og Verners reaktion mod dette er en tilsyneladende total driftskontrolleret familietilværelse, hvor der ikke er plads til nogle udskejelser.

Interviewer - Hm er det sådan, du er blevet mere bange for at færdes ude om aftenen.

Verner - Nej det er det sådan set ikke, men jeg bryder mig ikke om det.

Interviewer - Hvad så i forhold til dine to børn.

Verner - Jamen de får ikke lov at gå ude om aftenen.

Interviewer - Er det på grund af de her ting.

Verner - Ja i hvertfald angående den store da, pigen.

I denne driftskontrollerede tilværelse bliver det forståeligt, at Verner ikke kan vedkende sig en fascination af voldsstoffet. Det gælder også overfor sig selv, for så ville grundlaget for tilværelsen ramle.

Interviewanalyse 2. del Interviewoffer: Iben, 57 år, fra Vanløse, handelsuddannet, hjemmegående, gift, har datter og to børnebørn, aktiv i spejderarbejde og er fast Ekstra Blads læser.

Iben læser voldsstoffet uden forbehold. Hendes umiddelbare begrundelser er: "Jo jeg tror da, vi er nysgerrige allesammen", og "for at have noget at diskutere med mig selv". Der er tale om lidet indholdsrige forklaringer uden forbindelse til oplevelsesaspektet. Det sidste eksempel viser Ibens generelle holdning til avisen, hun bruger den som diskussionspartner. Avisen tilbyder dagligt nogle holdninger eller beretter om episoder, som Iben så går i en indre dialog med. På dette område er hun meget bevidst om sin læsestrategi, men dermed ikke nødvendigvis om hvilke oplevelsesaspekter der er tale om.

Vi vil se nærmere på hendes læsning af artikler om vold mod kvinder og vold i familien. Her først en række eksempler.

Interviewer - "Mor lukkede øjnene for sex med datter"

Iben - Ja og så er moderens samlever idømt 15 måneders fængsel for at have udnyttet pigen, siden hun var tretten. Og så tænker jeg, og det er samlever-sken, der er kommet i fængsel. Hun skulle have været derinde osse og have haft 30 måneder. For hun er for dårlig, for kan man ikke se på en pige, at hun bliver udnyttet, fra hun er tretten år, så er det, fordi hun ikke har turdet komme af med manden. Så har hun lukket øjnene for datterens ulykkelighed, for at holde på ham.

Interviewer - ...Så noget om en morder, der gerne ville i himlen, ville du læse den tror du.

Iben - Ja det ville jeg.

Interviewer - Hvorfor det.

Iben - Fordi at jeg er rystet over, at folk med deres religiøse motiver dækker sig med deres ene ugering efter den anden, at de så kan dække sig ind under religiøsitet/alle mulige sekter.

Interviewer - Mm har du læst det, der/det der skete i Malmø osse, kan du huske det?

Iben - var det kvinden/og det var en dansker der/

Interviewer - / det var en en/

Iben -/en dansker, der boede i Sverige ik.

Interviewer - Det var en svensk mand i Malmø, der parterede sin kone.

Iben - Nå ja og lagde det i dybfryseren osv.osv. Ja det har jeg læst.

Interviewer - Ja det var osse et eller andet religiøst halløj.

Iben - Ja og da må jeg igen tilstå, at jeg tænker, årh hvad hun har vel truffet ham dagen i forvejen, og hun var ikke 15 år. Ja de er ikke for kloge.

Interviewer - Nej det kan du nok have ret i.

Iben - Nej for når først at jeg læser altså, en kvinde er gået hen til en mand, hende der blev myrdet på Amager ik, på et værtshus, hvad var klokken, et. 64 år, hvad skulle hun der efter, årh det har hun selv bedt om, at gå hen og tilbyde dem en lille en og om hun skal køre dem et andet sted, og hun har 10.000 liggende derhjemme. Jamen så er hun bare så naiv, at det gør såmænd ikke noget, at vi ikke skal koste mere på hende, det er altså, når jeg sådan bliver rigtig gal ik. Såe hun havde såmænd kun været til ulejlighed resten af tiden, tænker jeg.

Interviewer - Ha ha du er barsk.

Iben - Jamen det er ingen redning for sådan en på 65 år, der kan gå hen til to unge mennesker og sige, jeg har 10.000 liggende derhjemme. Jamen hvad vil hun, hvad er det hun vil. Hun vil jo slås ihjel, ellers så har hun da ikke, ellers følger hun da slet ikke med i nogen ting.

Interviewer - "To-årig pige gennemtævet".

Iben - Det vil jeg læse omgående, "Moderens forlovede anholdt og sigtet, men nægter at have mishandlet pigen". Igen en dum kælling, tænker jeg, inden jeg får det læst, så læser jeg det igennem

Iben - Og hende fra Amager, der sad i stolen og var død med en kniv i halsen, nå tænkte jeg, det det gør ikke noget, så er der 528 kr mere, for der er 528 kr til hver folkepensionist i rådighedsbeløb. Så er der nogle andre, der kan få gavn af det.

Interviewer - Skrap.

Iben - Ja det er hårdt. Jamen hvad skal hun der efter, hvad skal hun i det miljø efter, og hvad skal hun ned og opsøge tre unge mennesker, der sidder og er fulde for.

Vi har valgt at vise denne række af eksempler, fordi det er stereotypien, der er mest interessant. Når Iben møder artikler om mænds voldelige undertrykkelse af kvinder eller børn, så har hun en forudfattet holdning - kvinden er et eftergivende skvat, der selvforskyldt er kommet i den ulykkelige situation. Det er ikke sådan, at mændenes handlinger retfærdiggøres, hun har på forhånd afskrevet mændene som håbløse - hvilket fremgår af interviewet i sin helhed. Deroverfor står så kvinderne, som de eneste man kan have forhåbninger og krav til. Men kvinderne skal kritiseres (dømmes), når de ikke lever op til kravene om at have gennemskuet mændenes håbløshed og vist egen styrke primært ved at tage forholdsregler.

Vi kan fastslå, at Ibens bevidste reception af disse artikler er styret af forudfattede holdninger. Artiklerne fungerer som et forlæg, hvorefter Iben lægger en skabelon af egne holdninger ned over. Artiklerne forhindrer ikke en sådan forhåndstyret reception, der er åbne for forskellige afkodninger. Men i Ibens tilfælde er det måske endda ligegyldigt, om artiklerne indholdsmæssigt er i modstrid med hendes holdning. Det vil dog sjældent være tilfældet.

Denne stereotype reception er påtrængende, og hvis vi sammenholder det med det flere gange nævnte mord på en 62-årig kvinde på Amager, så kan vi se, at der er grund til skærpet opmærksomhed. Det omtalte mord bliver flere gange uopfordret inddraget af Iben, og det mest bemærkelsesværdige er, at mordet overhovedet ikke er nævnt i interviewdagens avis. Ved nærmere undersøgelser viser det sig, at

mordet var beskrevet i en mindre artikel i avisen d. 17.1.80, medens interviewet blev foretaget d. 22.2.80. Det er også interessant, at Iben levende beskriver visse omstændigheder i forbindelse med mordet, idet der reelt er tale om en fantaseret forestilling, der ikke har baggrund i artiklen i avisen. Der er i artiklen hverken nogen beskrivelse af, hvordan kvinden kom i kontakt med morderne, eller tale om 10.000 kr. Artiklen kommer mod slutningen ind på, at kvinden var på værtshus aftenen forinden og først kom hjem ved sekstiden om morgenen. Iben kan dog have oplysningerne andetsteds fra, fx. er BT d.17.1.80 mere detaljeret omkring værtshusturneen, uden det dog svarer til Ibens beskrivelse.

Den nævnte artikel har sat væsentlige spor hos Iben, og det i en grad der tyder på stor følelsesmæssig engagement - et følelsesmæssigt engagement der ligger udover den bevidste stigmatisering af kvinden. Den nærmest tvangsmæssige inddragelse af Amagermordet og det engagerede forhold til de øvrige kvinde- og familievoldsartikler har et betydningsindhold, der overstiger det ud-talte - der er tale om ubevidste processer - klicheaktiveringer.

Vi kan som sagt ikke afdække disse processer indholdsmæssigt, men vi vil alligevel antyde en nærliggende og mulig forklaring: Ibens tilværelse er forbundet med en masse afsavn, såsom ikke at gå på værtshus. Hun opretholder selv driftsafkaldet ved konstant at kræve, at kvinder - og hende selv - skal værne sig mod mændenes driftsudfoldelser. Denne angst for mænd - og dermed driftsudfoldelse - er på trods af en reel kerne inadækvat overfor hendes egen situation. Vi kan på baggrund af dette opstille en hypotese: Den samtidige fascination og refleksagtige afstandstagen fra driftsudfoldelse har sin oprindelse i tidligt anlagte klicheer omkring driftsudfoldelse.

Iben er fascineret af de forbudte driftsudfoldelser i artiklerne, og hun gennemlever dem i fantasien. Det kan hun ikke udholde, kvinden myrdes jo, men ved at dømme kvinden forkaster hun sine egne driftsudfoldelser. Det bliver muligt for hende at opretholde den indskrænkede hverdag, idet en driftsudfoldelse er forbundet med for store farer. Iben er nok bevidst om avisens funktion som diskussionspartner, men ikke bevidst om, hvordan denne diskussionspartner i samspil med hende selv påvirker hendes udfoldelser - driftsudfoldelserne forbeholdes den daglige fantasi-bearbejdning i forbindelse med læsningen af Ekstra Bladet.

Afslutning

Hvor langt er vi nu kommet i afdækningen af receptionens dialektiske proces? Vi har foretaget en strukturel afklaring af denne dialektiske proces. Ganske vist en afklaring, der kan blive mere præcis primært ved en analyse af individernes psykiske strukturer og de objektive livsvilkår. Det er analyser, vi i denne sammenhæng har udeladt af omfangsmæssige årsager. Men det er også problemfelter, der er vanskeligt tilgængelige, fordi de ligger i brydningsfeltet mellem subjektiv og objektiv strukturanalyse.⁹

Udover den strukturelle afklaring er vores vigtigste resultat fastholdelsen af flertydigheden i receptionen. Det har nødvendiggjort ændrede analysemetoder, som vi kun har taget de første spæde skridt i udviklingen af. Vi skal her præcisere vigtigheden af, at analyserne er sensitive overfor det empiriske fundament - produkt og læser. Det er netop i konfrontationen med empiriske forhold vores tidligere teoretiske opfattelser viste sine mangler. Teorierne skal altså være under konstant revidering.

Fastholdelsen af flertydigheden vanskeliggør en indholdsmæssig afklaring. Vi kan ikke slutte fra enkelttilfældet til en generel forståelse. Det videre arbejde må således også bestå i en radikal udvidelse af analysemængden, hvorigennem de forskellige receptions måder nærmere afdækkes og forskellige indholdsmæssige forhold kontureres. På dette niveau er det muligt at hente støtte i den nyeste socialisationsforskning, bl.a. er der tale om narcisistiske tendenser i forbindelse med Ibens forhåndsstrukturerede reception.

Til sidst vil vi henlede opmærksomheden på et kernepunkt i receptionen - det driftsøkonomiske aspekt. Eftersom læsningen af Ekstra Bladet og BT er en frivillig handling, så må hovedforudsætningen være, at der gennem receptionen opnåes en lystoplevelse eller en reduktion af ulyst. Det har ligget som fundament for vore analyser og overvejelser, men det har ikke eksplicit været fremme.

Ovenfor så vi, hvorledes Arne direkte sammenstiller en spændingsmættet reception af voldsstoffet med afslapning i omstilingsprocessen mellem arbejde og 'fritid'. Han har således en erfaring om, at receptionen mindsker de psykiske spændinger. Så

tydeligt fremstår lystoplevelsen kun i få tilfælde omkring voldsstoffet, men det er altid fundamentet. Det er derfor også i det videre arbejde nødvendigt at afdække dette forhold i sin radikalitet. Der er da også klare ansatzpunkter i det foregående til en forståelse af dette omkring driftsudfoldelsen i fantasien og afgrænsning til folk, der har det værre end én selv. Men derfor er det fortsat vanskeligt at fatte, at der er tale om reduktion af ulyst, når interviewofrene eksplicit udtrykker angstoplevelser i forbindelse med receptionen. Men det får vente!

Noter

1. Vi har arbejdet med sensationspressen - Ekstra Bladet og BT - i flere år. Først i forbindelse med 2-delsundervisningen på Nordisk Institut i Århus. Der er produceret en del materiale gennem forløbet. For det første en række eksamensopgaver samlet i "Midtvejsrapporten", Frands Mortensen har sammeskrevet nogle af disse resultater i artiklen, 'SEX OG VOLD - DET SÆLGER DA HVERGANG' i Bidrag 9/10. Senere er der lavet interviews med læsere og nye eksamensopgaver. Endvidere er der produceret to specialer: Poul Fogh Jensen ' Ekstra Bladet og behovene' og Karl Oskar Jensen ' Ekstra Bladet som socialterapi'. Ellen Riis afslutter et speciale om Ekstra Bladet og kvinderne sommeren 82, og vi afslutter selv vores projekt i et speciale sommeren 82.
2. Her tænker vi fx. på "Krise til salg" af Asger Liebst. I artiklen "Idol og identifikation, nogle synspunkter på "Ugens rapport"" udfolder Keld Vorup Sørensen en kritik af "Krise til salg", som vi tilslutter os.
3. Lorenzer 'Materialistisk Socialisationsteori' og Lorenzer 'Sprogbeskadigelse og rekonstruktion'.
4. Frands Mortensen har redegjort for disse resultater i artiklen 'SEX OG VOLD - DET SÆLGER DA HVERGANG'.
5. Vi har lavet 25 interviews med læsere, der var udvalgt delvis tilfældigt, men med hensyntagen til social, geografisk, køns- og aldersmæssig spredning. Formen var, at offer og interviewer 'snakkede sammen' om offerets livssituation og om læsningen af avisen. Interviewer og offer snakkede om dagens avis, der blev kigget igennem og kommenteret. Vi havde på forhånd forberedt nogle spørgsmål og problemfelter, vi ønskede belyst, men de var ikke styrende for interviewet, istedet var det offerets udtalelser, der var styrende. Interviewenes længde varierede fra en til to timer. Interviewene blev optaget på bånd og ligger udskrevet (4-500 sider).
6. Vi er utallige gange stødt ind i problemer, når vi omkring artikelanalyser har forsøgt at afdække det ideologiske indhold. Ekstra Bladet opererer ganske vist

med et traditionelt ideologisk orienteringssystem - ideer, men det er ikke determinerende for indholdet. Andre orienteringssystemer - som magt og kompetence - har ligeså stor indflydelse, selvom de ofte er i modstrid med ideerne.

7. Poul Fogh Jensen Ekstra Bladet og behovene.
8. "Generelt gør avisernes omtale af kriminalstof sig nok stærkere gældende i folks bevidsthed end i den faktiske anvendelse af spaltmillimeterne. En gruppe studerende gættede ved et rundspørge på, at formiddagsbladene BT og Ekstrabladet i ugen forud for udspørgningen indeholdt 30-60% kriminalstof. Rent faktisk havde kriminalstoffet i den relevante uge kun lagt beslag på ca. 6% af det redaktionelle stof". (Balvig p. 38).
Derudover efterviser vi nøje voldsstoffets centrale betydning i forbindelse med receptionen i vores speicale.
9. Om de afgørende forskelle mellem analyse af objektive strukturer (politisk-økonomisk analyse) og subjektive strukturer (psykoanalyse) - og om disse forskelles begrundelse - se Lorenzer 'Die Wahrheit der psychoanalytischen Erkenntnis' især kap VII.

Litteratur.

- Balvig, Flemming: Angst for kriminalitet. Kbh 1978.
- Brückner, Peter: Kapitalismens socialpsykologi. Kbh. 1974.
- Jensen, Poul Fogh: Ekstra Bladet og behovene. Stencilat Århus 1980.
- Jensen, Karl Oskar: Ekstra Bladet som socialterapi. Stencilat Århus 1981.
- Liebst, Asger: Krise til salg. Kbh. 1978.
- Lorenzer, Alfred: Sprogbeskadigelse og rekonstruktion. Kbh. 1975.
- Lorenzer, Alfred: Materialistisk socialisationsteori. Kbh. 1975.
- Lorenzer, Alfred: Die Wahrheit der psychoanalytischen Erkenntnis. Frankfurt am Main 1974.
- Mortensen, Frands: "Sex og vold - det sælger da hvergang". In: Bidrag 9/10. Odense 1980.

- Leithäuser, Thomas: "Kapitalistisk produktion og samfundsmæssiggørelse af hverdagen". In: Produktion arbejde socialisation. Kbh. 1977.
- Sørensen, Keld Vorup: "Idol og identifikation, nogle synspunkter på "Ugens rapport"". In: Bidrag 9/10. Odense 1980.

Allan Nørgård Andersen og Poul Erik Nielsen er hovedfagsstuderende i dansk ved Nordisk Institut, Aarhus Universitet.